

Korleis forsvann dei praktiske og estetiske faga meir eller mindre ut av skulen?

Av Sigmund Sunnanå

Dei praktiske og estetiske faga har i dei siste tiåra fått kummerlege vilkår i grunnskulen. Det er lite att av kunst og handverk, musikk, dans, kroppsøving, husstell/mat og helse og drama. I Mønsterplanen frå 1974 (M74), Mønsterplanen frå 1987 (M87) og Læreplanverket for den 10-årige grunnskulen (L97) var dette sentrale fag og emne. Då Kunnskapsløftet kom i 2006, blei desse faga meir eller mindre borte. I det følgjande skal eg peika på nokre årsaker til dette.

Mål- og resultatstyring

På 1990-talet blei New Public Management innført som styringssystem også i skule og høgre utdanning. Politikarane skal setja mål og vurdere resultat. Dette førte mellom anna til at dei faglege råda, til dømes Grunnskulerådet og Rådet for vidaregåande opplæring, blei lagde ned. I desse råda hadde det vore med personar frå ulike delar av landet som representerte ulike område innan skule- og samfunnsliv. Råda hadde mellom anna til oppgåve å gi statsråden faglege råd og innspel i saker som var oppe i tida. Dei var sentrale når det galdt framlegg til læreplanar m.m. Råda la vekt på at skulen skulle ha eit breitt undervisningstilbod der mellom anna at dei praktiske og estetiske faga skulle utviklast og spela ei viktig rolle i den faglege og personlege utviklinga for barn og unge. Då desse råda blei borte, er det blitt mange med statsvitskapleg, juridisk og økonomisk bakgrunn som gir råd til statsråden. Det er blitt færre med pedagogisk bakgrunn.

Pisa sjokket

Dei første Pisa-resultata som kom i desember 2001, plasserte vårt land lågare på rangstigen enn nokre andre land, til dømes Finland. For mange var ei slik plassering eit sjokk. Pisa undersøkingane galdt kunnskap i norsk, matematikk og naturkunnskap. Andre viktige sider ved målsetjinga for den norske skulen, til dømes personlegdomsutvikling og praktisk dugleik blei ikkje vurderte. Pisa-rangeringa førte til krav om at landet vårt måtte opp på rangeringsstigen. Vi fekk derfor Kunnskapsløftet i 2006 med krevjande læringsmål i dei teoretiske faga. Dette galdt også for 6-åringane som kom inn i skulen i 1997. Dei fekk såleis eit teoribasert opplegg i staden for eit leikbasert som var føresetnaden. Det blei dessutan innført eit omfattande test- og vurderingssystem. Alt dette førte til stress både for elevar og lærarar. Mange elevar opplevde skulen som teoritung og kjedeleg der dei gjerne kom til kort i teoretiske fag. Dette kunne i neste omgang føra til utagerande åtferd, mobbing m.m.

For å styrkja Pisa faga blei timetalet i desse faga auka på kostnad av dei praktiske og estetiske faga. Dei kom etter kvart til å bli meir eller mindre raderte ut. Dette førte igjen til at det blei mindre behov for lærarar som kunne undervisa i faga og for utdanning av lærarar.

Denne satsinga påverka ikkje plasseringa på Pisa-rangstigen noko særleg. I åra framover blei Noreg liggjande på nokolunde same nivået, og den siste rangeringa som kom i 2024, viste at dugleiken i både lesing og i matematikk var gått ned.

Skulesentralisering

I dei siste tiåra er stadig fleire mindre skular blitt lagde ned og elevane overførde til større sentrale skular. Skular med gode spesialrom for praktiske og estetiske fag er blitt ståande tomme medan sentrale skular har fått mangel på undervisningsrom. Ved mange skular er derfor spesialrom for praktiske og estetiske fag blitt ombygde til undervisning i teoretiske fag. Ved somme grunnskular har dei greidd å ta vare på spesialromma og gitt litt undervisning, ved andre utan spesialrom er det blitt gitt litt undervisning i desse faga i vanlege rom. I det heile har dei praktiske og estetiske fått kummerlege vilkår i dei siste tiåra.

Kan noko gjerast?

Dei praktiske og estetiske faga er viktige for å få ein god skule som kan hjelpa elevane til å bli «gagnlege og sjølvstendige menneske i heim og samfunn»(formålsparagrafen i grunnskulelova frå 1969). Det må sterk politisk vilje og stort pågangsmot til for å kunne byggja opp att det som er avvikla for denne faggruppa. Spørsmålet gjeld prioritering. Både staten og kommunane må visa handlekraft og bruka nødvendige ressursar dersom dette skal skje. Vi har heldigvis fått Kari Nessa Nordtun til Kunnskapsminister. Ho har vist ambisjonar, idear og verkelyst til å løysa utfordringar som er i skulen. Kanskje kan ho også gjera noko for dei praktiske og estetiske faga?

Dette er manus til innlegg i Utdanningsnytt 17. juli og i Khrono 24. juli 2024.